

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

การวิเคราะห์และประเมินผลกระทบจากการนำผลงานไปใช้ประโยชน์

The Impact and Analysis of Research Utilization

แผนงานการบริหารจัดการและการจัดการทรัพยากรทางปัญญาและสิทธิชุมชน

โดย

นฤมล ศรีวิชัย และ จิราวรรณ ปันใจ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

รายงานฉบับสมบูรณ์

(Final Report)

การวิเคราะห์และประเมินผลกระทบจากการนำผลงานไปใช้ประโยชน์

The Impact and Analysis of Research Utilization

แผนงานการบริหารจัดการและการจัดการทรัพยากรสุขภาพปัญญาและสิทธิชุมชน

คณะทำงาน สังกัด
นฤมล ศรีวิชัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
จิราวรรณ ปั่นใจ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

กันยายน 2561

กิตติกรรมประกาศ

งานการวิเคราะห์และประเมินผลกระทบจากการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ ขอขอบคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ที่ได้ให้งบประมาณปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ในการประเมินผลกระทบจากการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลในการดำเนินงานในครั้งนี้

ขอขอบคุณ เกษตรกรในพื้นที่พัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงห้วยเป้ง ป่ากล้วย ปางมะโอ แม่มะลอ วาวี แม่สะลอง และบ่อเกลือ รวมถึงนักพัฒนา นักวิจัย เจ้าหน้าที่โครงการที่รับผิดชอบ โครงการศึกษาวิจัยการเพิ่มผลผลิตข้าวบนพื้นที่สูง โครงการวิจัยการคัดเลือกสายพันธุ์และพัฒนาการปลูกและการผลิตเพื่อเพิ่มคุณภาพกาแฟอาราบิก้าโครงการหลวง และโครงการวิจัยการอนุรักษ์และฟื้นฟูพืชท้องถิ่นเพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนบนพื้นที่สูง ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการดำเนินงานจนสามารถดำเนินการแล้วเสร็จได้

การวิเคราะห์และประเมินผลกระทบจากการนำผลงานไปใช้ประโยชน์

กันยายน 2561

บทคัดย่อ

ปีงบประมาณ 2561 การประเมินผลกระทบจากการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโครงการวิจัยของสถาบัน ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2550-2560 เพื่อจัดทำฐานข้อมูลงานวิจัย โดยการจัดหมวดหมู่งานวิจัย แบ่งเป็นโครงสร้างตามแผนงาน โครงสร้างตามลักษณะงานวิจัย สถานภาพการดำเนินงาน งบประมาณ ระยะเวลาดำเนินงาน และการจัดการงานวิจัย โดยการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลงบประมาณการวิจัย ระยะเวลางานวิจัย ผลงานวิจัย การนำไปให้ประโยชน์จากฐานข้อมูลที่มีอยู่ โดยในปีงบประมาณ 2561 เป็นการจัดทำฐานข้อมูลโครงการวิจัยของสถาบัน ที่มีการรวบรวมตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2550-2560 (11 ปี) นำเข้าข้อมูลโครงการวิจัยของสถาบัน โดยการจัดหมวดหมู่ งานวิจัย แยกรายแผนงาน รายสาขา รายหน่วยงาน งบประมาณ จำนวนนักวิจัย และผลผลิตของงานวิจัย ไว้ในฐานข้อมูลงานวิจัย (ไฟล์ Excel) เพื่อวิเคราะห์สถานภาพการวิจัยในแต่ละปี พ.ศ.2550-2560 (11 ปี) จำนวน 301 โครงการหลัก 687 โครงการย่อย 31 กิจกรรม

1.1) การรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลก่อนการนำผลงานวิจัยไปถ่ายทอด ส่งต่อ หรือถูกนำไปใช้ต่อยอดในงานพัฒนา/ส่งเสริม

(1) สถานภาพการดำเนินงานด้านวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

(1.1) ข้อมูลโครงการวิจัย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550-2560

โครงการวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2550-2560 สามารถแบ่งโครงการวิจัยออกเป็น

- โครงการวิจัยที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงดำเนินการเอง
- โครงการวิจัยที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงให้ทุนอุดหนุนวิจัย
- โครงการวิจัยที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงรับทุนอุดหนุนวิจัย

การรวบรวมตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2550-2560 (11 ปี) แบ่งหมวดเป็น งานวิจัยด้านการเพิ่มผลผลิตและตลาด งานวิจัยด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ งานวิจัยด้านสังคม /นโยบาย และกิจกรรมด้านบริหารจัดการ รวม 301 โครงการหลัก 687 โครงการย่อย งบประมาณ รวม 664,930,442 บาท แบ่งเป็น งบประมาณงานวิจัยในพื้นที่โครงการหลวง 258,723,181 บาท ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 406,207,261 บาท โครงการทำเอง 324 โครงการ งบประมาณ 327,169,357 บาท กิจกรรมทำเอง 31 กิจกรรม งบประมาณ 82,004,518 บาท โครงการให้ทุน 359 โครงการ งบประมาณ 253,576,567 บาท โครงการรับทุนอุดหนุนวิจัย 4 โครงการ งบประมาณ 2,180,000 บาท หน่วยงานร่วมวิจัย 21 หน่วยงาน นักวิจัย 144 คน นักวิจัยจาก สวพส. 42 คน

จากการประเมินผลงานวิจัยที่นำไปสู่การถ่ายทอดหรือส่งต่อเจ้าหน้าที่ เกษตรกร เป้าหมาย หรือถูกนำไปใช้ต่อยอดในงานพัฒนา/ส่งเสริมของสถาบัน ผลงานวิจัยที่นำไปสู่การถ่ายทอดหรือส่งต่อเจ้าหน้าที่ เกษตรกรเป้าหมาย จำนวน 3 เรื่อง คือ งานวิจัยการเพิ่มผลผลิตข้าว งานวิจัยเพิ่มผลผลิตและคุณภาพกาแฟอราบิก้า และงานวิจัยเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูพืชท้องถิ่นเพื่อการใช้ประโยชน์ พบว่า งานวิจัยการเพิ่มผลผลิตข้าว ได้นำผลงานวิจัยไปใช้ไปใช้ประโยชน์ จำนวน 3 เรื่อง คือ องค์

ความรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวท้องถิ่นที่มีคุณภาพ ด้วยวิธีการปลูกข้าวต้นเดียวภายใต้ระบบนํ้าน้อย คู่มือการคัดพันธุ์และผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวท้องถิ่นสำหรับชุมชนบนพื้นที่สูง ผลผลิตกัญข้าวกล้องดอยขยายผล 4 ผลผลิตกัญข้าว 4 ผลผลิตกัญข้าว โดยส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง คือ เกษตรกรยอมรับองค์ความรู้และวิธีการ นำวิธีการไปดำเนินการต่อ 35 ชุมชน เกษตรกร 125 คน ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวท้องถิ่นที่บริสุทธิ์ ที่มีคุณภาพ 2.5 กก./ตรม. (เฉลี่ยละ 50 ตรม./ครัวเรือน) ลดต้นทุนเมล็ดพันธุ์ข้าว จากเดิม 275 บาท/ไร่ (11 กก./ไร่) เป็น 62.5 บาท/ไร่ (2.5 กก./ไร่) (กรณีซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว) ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นจากเดิม 522 กก./ไร่ เป็น 910 กก./ไร่ เมล็ดพันธุ์ข้าวผ่านมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ 63 ตัวอย่าง สนับสนุนคู่มือการคัดพันธุ์และผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวท้องถิ่นสำหรับชุมชนบนพื้นที่สูง สำหรับเจ้าหน้าที่ เกษตรกร และผู้สนใจใช้ประโยชน์จาก 2,500 เล่ม เกษตรกรสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้คำแนะนำแก่ผู้สนใจในชุมชนได้ เผยแพร่ผลงานทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศ มีสิทธิบัตรคู่มือการคัดพันธุ์และผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวท้องถิ่นสำหรับชุมชนบนพื้นที่สูง โดยมีความพึงพอใจต่อองค์ความรู้และวิธีการจากเกษตรกร ร้อยละ 9.12

งานวิจัยการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพกาแฟอราบิก้า ได้นำผลงานวิจัยไปใช้ไปใช้ประโยชน์ จำนวน 4 เรื่อง ระบบปลูกกาแฟอราบิก้าภายใต้ร่มเงา องค์ความรู้วิธีการตัดแต่งกิ่งกาแฟอราบิก้าไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงสวนกาแฟ องค์ความรู้การป้องกันกำจัดโรคและศัตรูกาแฟอราบิก้าที่สำคัญ (โรคราสนิม โรคผลเน่า มอดเจาะผลกาแฟ หนอนเจาะลำต้นกาแฟ) และองค์ความรู้การแปรรูปผลผลิตกาแฟอราบิก้า โดยส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง คือ เกษตรกรยอมรับองค์ความรู้และวิธีการ นำวิธีการไปดำเนินการต่อ 36 พื้นที่ เกษตรกร 3,112 คน ปริมาณผลผลิตกาแฟสวนเดิมต้นกาแฟอายุ 10 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้น จากเดิม 400 กก./ไร่ เป็น 1,400 กก./ไร่ สวนใหม่ใช้องค์ความรู้ 100% ต้นอายุ 5 ปีขึ้นไป เก็บผลผลิตเฉลี่ย 1,600 กก./ไร่ (ไร่ละ 400 ต้น) ได้รับการรับรอง GAP 1,782 คน รายได้จากการจำหน่ายไม้ผลที่ปลูกเป็นไม้ร่มเงา (พีช พลัม แมคคาเดเมีย เป็นต้น) 20,000 บาท/ปี เกษตรกรสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้สนใจในชุมชนได้ มีการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศ โดยมีความพึงพอใจต่อองค์ความรู้และเทคโนโลยีของเกษตรกรร้อยละ 8.75

งานวิจัยการอนุรักษ์พันธุ์พืชท้องถิ่นเพื่อการใช้ประโยชน์ ได้นำผลงานวิจัยไปใช้ไปใช้ประโยชน์ จำนวน 4 เรื่อง คือ องค์ความรู้ภูมิปัญญาพืชท้องถิ่นที่นำไปใช้ประโยชน์ด้านอาหาร สมุนไพร ใช้สอย และพิธีกรรม องค์ความรู้การพืชท้องถิ่นได้รับการฟื้นฟู อนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ ในชุมชน หลักสูตรผู้รู้รุ่นใหม่เพื่อสืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง “การอนุรักษ์ พันธุ์ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น” ในการเรียนการสอนของโรงเรียน ผลผลิตกัญข้าว 2 รายการ ได้ยื่นจดทรัพย์สินทางปัญญา 9 รายการ (ลิขสิทธิ์ คู่มือ 4 รายการ CD 3 รายการ และอนุสิทธิบัตร 2 รายการ) โดยส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง คือ เกษตรกรยอมรับองค์ความรู้ นำองค์ความรู้ใช้ต่อ 89 ชุมชน เกษตรกร 6,280 คน จำนวนพืชท้องถิ่น 89 ชุมชน 950 ชนิด จำนวนผู้รู้รุ่นใหม่เพื่อสืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น 47 ชุมชน 229 ชนิด เกษตรกรสร้างรายได้จากการจำหน่ายพืชท้องถิ่น จำหน่ายกล้าไม้ และจากการแปรรูปผลิตภัณฑ์ 7 ชุมชน สมาชิก 79 คน รายได้ 1,435,000 บาท มีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช วิธีการใช้ประโยชน์ระหว่างเกษตรกรในชุมชน และต่างพื้นที่ การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศ โดยมีความพึงพอใจต่อองค์ความรู้จากเจ้าหน้าที่และเกษตรกร ร้อยละ 7.5

สารบัญเรื่อง

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญเรื่อง	ง
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์	1
1.3 ผลงานที่เป็นรูปธรรมที่คาดว่าจะได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้น และตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ	1
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ	2
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
2.1 เส้นทางสู่ผลกระทบของงานวิจัย	3
2.2 แนวคิดการประเมินมูลค่าผลประโยชน์ทางเศรษฐศาสตร์จากงานวิจัย	6
2.3 กรอบแนวคิด ในการประเมินผลการนำผลงานวิจัยที่นำไปสู่การถ่ายทอดหรือ ส่งต่อเจ้าหน้าที่ เกษตรกรเป้าหมาย	7
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	8
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	
4.1 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโครงการวิจัยของสถาบัน ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2550-2560	9
4.2 การรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลก่อนการนำผลงานวิจัยไปถ่ายทอด ส่งต่อ หรือถูก นำไปใช้ต่อยอดในงานพัฒนา/ส่งเสริม	9
4.3 การประเมินผลการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ หลังจากการนำผลงานวิจัยไป ถ่ายทอดหรือส่งต่อเจ้าหน้าที่ เกษตรกรเป้าหมาย หรือถูกนำไปใช้ต่อยอดในงาน พัฒนา/ส่งเสริม	18
บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	25
บรรณานุกรม	27
ภาคผนวก	28